

Avonturenpad:

Er waren eens twee kikkertjes

Inhoud:

- 🐸 korte omschrijving
- 🐸 organisatie
- 🐸 kikkertjeslied
- 🐸 lessuggesties
- 🐸 handleiding begeleiding/ouders

Docentenhandleiding

Wilhelminaplantsoen 2
1601 LS Enkhuizen
tel: 0228-320 310

E: info@hertenkampenkhuizen.nl

I: www.hertenkampenkhuizen.nl

'Er waren eens twee kikkertjes'

Voor: groep 1 t/m 3
Wanneer: mei t/m juli
Duur: 75 minuten
Locatie: Hertenkamp Enkhuizen
Tijdinvestering in de klas: ca. 1 lesuur

Doelstelling

De leerlingen maken kennis met de natuur in hun directe leefomgeving en ontdekken verrassende aspecten van de natuur in het voorjaar.

Algemeen

Het 'Avonturenpad: Er waren eens twee kikkertjes' is een speels zintuiglijk belevingspad. De leerlingen beleven een avontuur in de natuur, waarbij ze hun omgeving met alle zintuigen waarnemen. Ze leren zich open te stellen voor geluiden, geuren en kleuren en zich in de natuur te gedragen. Positieve ervaringen dragen bij aan een positieve houding naar de eigen, directe leefomgeving.

Inhoud

Het kikkerleven wordt concreet benadrukt in de gehele context van de natuur en het seizoen als voorbeeldsoort voor de diergroep amfibieën. Door verschillende spel- en leeropdrachten komen de leerlingen veel te weten over verschillende facetten van de natuur. We gebruiken de verschijnselen van het seizoen om aan de leerlingen inzicht te geven in de samenhang van verschillende kenmerken. De leerlingen gaan kijken, ruiken, proeven, luisteren naar vogels, maar ook springen als een kikker, spelletjes doen, een liedje zingen, leren over de levenscyclus van de kikker en nog veel meer.

Kerdoelen

De activiteit sluit met name aan bij de volgende kerndoelen primair onderwijs:

- Kerndoel 40: Planten en dieren herkennen
- Kerndoel 41: Bouw van organismen

Daarnaast wordt aandacht gegeven aan de volgende kerndoelen:

- Kerndoel 12: Woordenschat
- Kerndoel 37: Waarden en normen
- Kerndoel 39: Zorgdragen voor milieu
- Kerndoel 42: Natuurkundige verschijnselen
- Kerndoel 50: Kaart en atlas

Verloop van de activiteit

De activiteit duurt ca. 1¼ uur en vindt plaats bij het bezoekerscentrum Hertenkamp Enkhuizen. De klas wordt bij Hertenkamp Enkhuizen door een educatief medewerker ontvangen. Na een korte inleiding gaat de klas, verdeeld in groepjes, op pad. Elk groepje krijgt een plattegrond en een avonturenboekje met verhalen en opdrachten, die de begeleider tijdens de tocht voorleest. Elk groepje start bij een andere "slak" en loopt de route in dezelfde richting. Er zijn 10 slakken en dus ook 10 opdrachten. Werk in je eigen tempo, maak liever 7 opdrachten mét aandacht, dan 10 zónder.

Na ongeveer een uur komen alle groepjes terug. Een medewerker sluit de activiteit af met een korte nabespreking van de opdrachten en de belevenissen van de leerlingen.

Organisatie

Alles staat voor de klas klaar. De activiteit wordt zoveel mogelijk door de begeleiders/ouders van school uitgevoerd. Er wordt in kleine groepjes van ca. 4 kinderen gewerkt. Op deze manier blijven alle leerlingen betrokken bij de activiteit.

Hertenkamp Enkhuizen:

- biedt informatie aan de docenten;
- zorgt voor veilige randvoorwaarden en duidelijke instructies;
- verzorgt de ontvangst en de inleiding/afsluiting.

De leerkracht:

- verdeelt de klas vooraf in groepjes (max 8 groepjes);
- regelt voldoende begeleiding voor de groepjes;
- geeft elke begeleider ruim van tevoren een handleiding (zie blz. 7);
- bereidt de klas op school voor op de activiteit;
- bespreekt de gedragsregels met de kinderen.

Vorbereiding

Het is belangrijk om de kinderen op school voor te bereiden. Een goede voorbereiding draagt bij aan een maximaal leer-resultaat tijdens de activiteit. Voor een inhoudelijke voorbereiding hebben we een aantal lessuggesties voor u verzameld. Uiteraard kunt u zelf nog meer lesideeën opzoeken.

Daarnaast vragen wij u om de kinderen voor te bereiden op het werken in een nieuw gebied buiten school en in een wellicht onbekende werkvorm. Bespreek ook de gedragsregels met de klas.

Gedragsregels Hertenkamp Enkhuizen

- Bij je groepje/begeleider blijven.
- Luisteren naar de opdrachten.
- Niet schreeuwen en/of rennen.
- Op de paden blijven.
- Geen bloemen, planten e.d. plukken.
- Laat dieren met rust, wees zo stil mogelijk om beter te kunnen waarnemen.

Extra aandachtspunt

Het slagen van de activiteit hangt mede af van de begeleiding. Ook voor de begeleiders is voorbereiding gewenst. Overhandig daarom aan alle begeleiders ruim van te voren de handleiding die u achter in deze handleiding vindt. Zo weet iedereen wat er gaat gebeuren en wat er precies van hem/haar verwacht wordt.

Lessuggesties bij 'er waren eens twee kikkertjes'

De lessuggesties die u hier vindt, kunt u naar eigen inzicht gebruiken. Er worden zowel lessuggesties gedaan voor de voorbereiding als voor de verwerking van de activiteit. Naast de aangeboden lessuggesties kunt u veel ideeën op het internet vinden.

Leerlingenwerkboekje

Speciaal voor deze avonturentocht is er een werkboekje voor groep 2 en 3 en er zijn kleurplaten. Deze zijn apart beschikbaar bij de downloads. De afbeeldingen in het werkboekje en de kleurplaten komen overeen met de afbeeldingen van de avonturentocht en zijn voor de kinderen dus herkenbaar. U kunt de leerlingen zowel vooraf als na afloop van de activiteit in het werkboekje laten werken.

Vorbereiding

Kringgesprek

Ter voorbereiding van deze buitenles kunt u een kringgesprek houden over konijnen en/of over de herfst. U kunt de volgende vragen stellen. Met deze vragen test u de kennis die de kinderen al hebben.

Liedjes

Het kikkerliedje over mevrouw en meneer Kikker met hun kikkerkindertjes Karelkje en Karolientje. De tekst is op melodie van "Er zaten 7 kikkertjes..." (klemtoon op de vetgedrukte lettergrepen)

er **waren** eens vier **kikkertjes**
al **in** de boerensloot
ze **zwommen** met z'n **allen**
gezellig poot aan **poot**
ze **kwekten** en ze **kwaakten** wat
en **iedereen** **genoot**
nu **weet** ik van de **kikkertjes**
al **in** de boerensloot

Dag kleine kikkertje

Dag kleine kikker, bij ons in de sloot.
Eens was je klein, maar nu ben je groot!

Je werd als een vis uit een eitje geboren
en toen kreeg je pootjes van achter en van
voren

je staartje verdween, het is werkelijk waar
en toen kon je springen, want toen was je klaar!

Dag kleine kikker, bij ons in de sloot,
eens was je klein, maar nu ben je groot...

1. Kikkervisjes in de klas

Om de kinderen de ontwikkeling van eitje tot kikker te laten zien, zou u een bak met kikkerdril in de klas kunnen zetten. Hier kunt u dan met de kinderen over praten. Laat de bak staan en kijk met de kinderen elke dag of er wat gebeurd is, en wat er gebeurd is (tips voor verzorging van kikkervisjes kunt u van het Internet halen, maar ook wij zijn altijd bereid hierin te adviseren).

Let op:

Kikkervisjes in de klas is een fantastische (leer) ervaring voor u en de leerlingen. Echter moet u wel rekening mee houden dat ze alle dagen goed verzorgd moeten worden. Zoek op internet instructies of vraag ons advies.

Kikkervisjes in de klas draagt bij aan de ontwikkeling van zorg en verantwoordelijk competenties (Kerndoel 39).

Kikkervisjes in de klas : <https://schooltv.nl/video/popup/kickers-van-kikkerdril-tot-kikker>

Van ei tot kikker de natuur: <https://www.youtube.com/watch?v=ZoLJskf14TY>

Een (doordenk) gesprek:

Waar vonden we de kikkerdril, wat is een kikker dril, denk je dat alle kikkervisjes kikkers worden, wat eten ze, worden ze ook door andere dieren gegeten, hoe gebeurt het bij andere dieren, etc.

2. Spelende Kikkers:

Verschillende spelvormen met het onderwerp kikkers. Het springen en kwaken leent zich bij uitstek om het spel buiten of in de gymzaal te organiseren. Kinderen oefenen verschillende spelmethoden: tikspelen, ritmespelen, zang- en concentratiespelen. Kinderen oefenen het uitvoeren van een spel in een groep: speelregels, respect voor elkaar, samenwerken, fysiek bezig zijn.

2.a Intro actie/reactiespel met ritme:

De kinderen lopen in het gemarkeerde gebied op de speelplaats. Ze lopen op het ritme dat ik klap met mijn handen/instrument. Als ik stop met klappen staan de kinderen stil. Als ik sneller ga klappen gaan de kinderen rondspringen als kikkers. Als ik dan weer stop met klappen staan de kinderen weer stil. Enz.

2.b Tikspel:

Alle kinderen zijn vliegen en er zijn 2 kikkers die wel zin hebben in een lekker mals vliegje. De kikkers moeten de vliegen proberen te tikken. Als een vlieg getikt is moet hij op de grond gaan zitten. Als ongeveer de helft van de kinderen getikt is worden er 2 nieuwe kikkers gekozen en begint het spel opnieuw.

2.c Zangspel:

Lied: *De kikkertjes*

de kikkertjes, de kikkertjes
zijn aardig om de zien
de kikkertjes, de kikkertjes
zijn aardig om de zien
oe-wak kwakkwak etc.

Refrein:

in het hoge gras, in het lage gras
daar springen zij in het rond
in het hoge gras, in het lage gras
daar springen zij in het rond
oe-wak kwakkwak etc.

geen haartjes, geen staartjes
geen oortjes hebben zij
geen haartjes, geen staartjes
geen oortjes hebben zij
oe-wak kwakkwak etc.

Bij de coupletten staan de kinderen in een kring en zingen het lied en maken ze de bewegingen die bij de zinnen horen: haren, staartjes en oren aanwijzen en hoog en laag aangeven. Bij het refrein springen de kinderen als kikkers rond terwijl ze de kikkergeluiden maken.

2.d Concentratiespel:

De kinderen gaan in een kring zitten (of op de rand van de zandbak) en ik zit ertussen. Ik fluister een (kikker)woord in het oor van het kind naast mij. Die fluistert het weer verder. Zo gaat het door tot het weer bij mij is. Ik zeg het woord hardop en we kijken of het nog het zelfde woord is. De kinderen moeten hierbij zo stil mogelijk blijven. Dit doen we een aantal keer met woorden die te maken hebben met kikkers.

Verwerking

De kinderen hebben veel over de natuur in het voorjaar geleerd. Ze kennen de levenscyclus van de kikker en herkennen de verschillende ontwikkelingsfasen. Tijdens de avonturentocht is er veel beleefd. Ze ontdekken dat er in de natuur veel te zien, te horen, te ruiken, te proeven en te voelen is.

- In een kringgesprek kunnen de kinderen hun indrukken en opgedane kennis reflecteren.
- U kunt samen met uw leerlingen een natuurhoek maken in de klas.
- U kunt de activiteit afsluiten door de leerlingen zelf een tekening te laten maken over kikkers.

Taalbegrip

De kinderen hebben in het kikkerpad diverse opdrachten, zintuiglijke- en leer ervaringen opgedaan. In een kringgesprek kunnen de kinderen navertellen wat ze gedaan hebben. Geef aandacht aan de nieuwe begrippen:

- **Winterslaap:** wat betekent het? Zijn er meer dieren die in winterslaap gaan?
- **Levenscyclus:** de ontwikkeling van ei tot volwassenen dat steeds doorgaat ...
- **Koudbloedig:** Wat betekent het? Zijn mensen ook koudbloedig?
- **Amfibie:** de soort dieren die beginnen het leven met kieuwen in het water en later ontwikkelen longen
- **Imker:** iemand die bijenhoud voor honing
- **Nectar:** een zoetstof die bloemen maken om insecten aan te lokken

De levenscyclus van de kikker:

Kikkers houden een winterslaap. Ze zijn koudbloedig en in lage temperaturen niet actief. Ook kunnen ze dan geen voedsel (vliegjes/insecten) vinden. Ze graven zichzelf in de modder en het metabolisme gaat om laag. In deze periode gebruiken ze zeer weinig energie en kunnen dan ook door hun huid 'ademen'. In het voorjaar (afhankelijk van temperatuur) komen ze uit hun winterslaap. Ze leggen Kikkerdril in het water. Na enkele dagen komt er een kikkervisje uit. Die leeft als een vis in het water. Een andere naam voor kikkervisje is dikkopje. Het heeft een dikke kop en een staartje waar hij mee zwemt. Na nog een paar dagen beginnen zijn pootjes te groeien en de staart wordt kleiner! Eerst komen de achterpootjes, daarna de voorpootjes. Dán kan het kikkertje niet meer in het water leven en kruipt ie op de kant. Ook het voedsel verandert: van planten en wat dierlijke resten in het water naar vangen van insecten.

Voor de groepen 3 en 4

Met de groepen 3 en 4 kunt u iets dieper in de materie gaan:

- **Amfibieën:** Amfibieën zijn een kleine en bijzondere diergroep in het dierenrijk – ze maken een metamorfose door van het leven in het water naar leven op de aarde: van kieuwen naar longen. Tot deze diergroep horen ook padden en salamanders.
- **Lichaamsbouw:** eerst komen de achterpoten – de achterpoten zijn groter en sterker om te kunnen springen en zwemen. Bij een volwassen kikker kun je goed het verschil van seksen zien. Het mannetje te herkennen aan de grote duim bij de voorpoten. Mannetjes zijn meestal kleiner. Mannetjes kwakken vrouwtjes niet.
- **Voortplanting:** De bevruchting is uitwendig: het mannetje is meestal kleiner – hij pakt het vrouwtje met zijn voorpoten onder haar oksels beet, samen drijven ze in het water. Het vrouwtje schiet de eieren en het mannetje bevrucht de eieren in het water (schiet sperma over de eieren).

Handleiding voor begeleiders/ouders - "Er waren eens twee kikkertjes..."

Fijn dat u met de klas komt! u gaat een groepje leerlingen bij Hertenkamp Enkhuizen tijdens een speurtocht begeleiden.

Het natuurbelevingspad "Er waren eens twee kikkertjes..." is uitgezet in en rond de natuurtuin. Onderweg komen de kinderen de kikkers Karelkje En Karolientje tegen en bij elk plek beleven ze iets bijzonders.....

Aanwijzingen

- Langs het pad staan 10 kikkers. Bij elke kikker hoort een opdracht.
- Na de inleiding krijgt u een avonturenboekje met een beschrijving van de opdrachten. De nummers van de opdrachten corresponderen met de nummers van de kikkers.
- Bij sommige kikkers staat een mandje met benodigde materialen voor de uitvoering van een opdracht. Zorg er voor dat de materialen alleen worden gebruikt waar ze voor bedoeld zijn en dat ze ook weer netjes opgeruimd worden, voor de volgende groep.
- Elke groep werkt zelfstandig en in eigen tempo. Het gaat om het beleven en leren en niet om snelheid! Maak liever 7 opdrachten goed, dan 10 opdrachten half!

Begeleidingstips

- Laat de kinderen (indien mogelijk) bij elke opdracht even zitten en lees dan de opdracht voor.
- Om de aandacht te vergroten kunt u fluisteren.
- Zorg dat alle kinderen in uw groepje betrokken blijven. *(bijvoorbeeld door gerichte vragen te stellen aan een kind dat wat afgeleid is)*

Ruimte voor improvisatie:

U krijgt het avonturenboekje van **Karelkje** en **Karolientje**. Elke bladzijde correspondeert met een nummer van een kikker. Het avonturenpad omvat 10 kikkers. Er is een kleine tekst om voor te lezen en iets te doen. Afhankelijk van het niveau van het groepje kun je de tekst een beetje aanpassen (u laat een stukje weg of verzint er iets bij).

Veel natuurplezier toegewenst!

Gedragsregels

- Blijf bij je groepje/begeleider
- Luister naar de opdracht
- Niet schreeuwen en/of rennen
- Blijf op de paden
- Pluk geen bloemen, planten e.d.
- Laat dieren met rust en wees zo stil mogelijk om beter te kunnen waarnemen.

Voor de routebeschrijving en parkeeradvies kijk op: <https://www.hertenkampenkhuizen.nl/contact/>